

II-550757/679

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

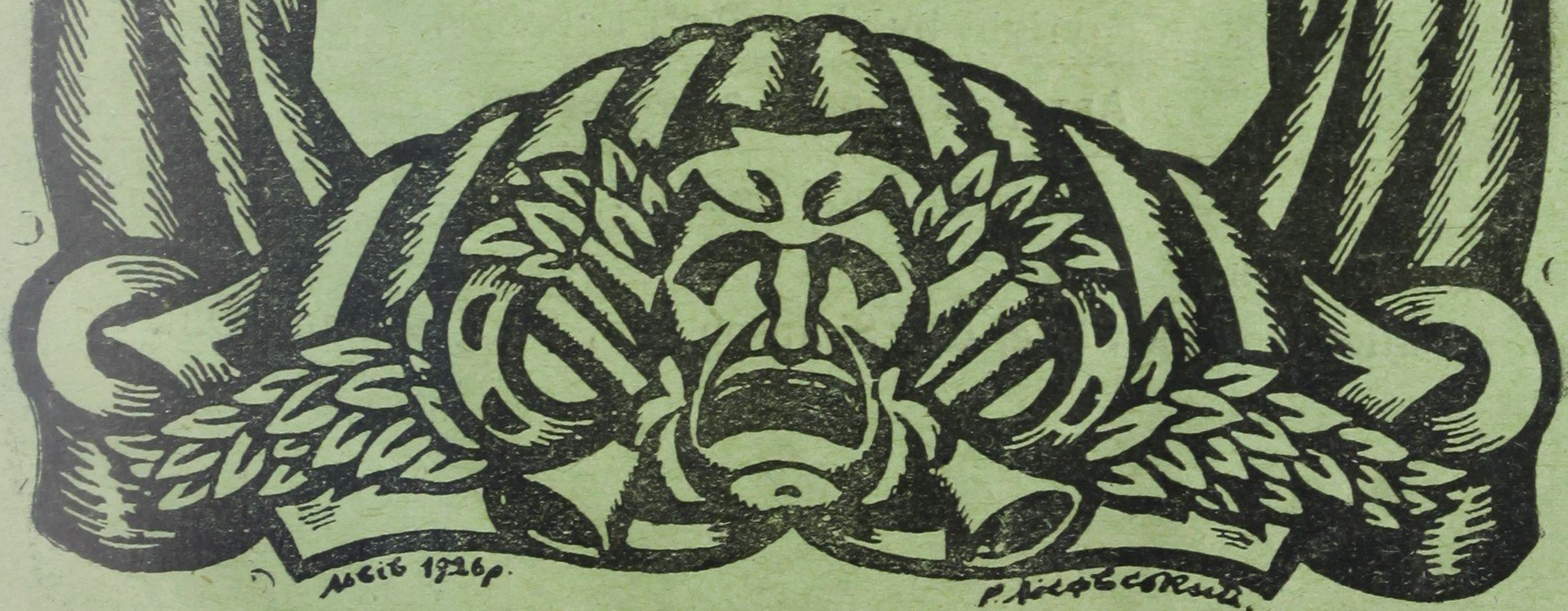
[71]

Роман Сурмач.

ПЕЩЕРА ДИТИНА

Сцен. картина на 4 дії.

ЛЬВІВ, 1927.
В-ВО „РУСАЛКА“.

DYREKCJA POLICJI w LWOWIE
EGZEMPLARZ OBOWIĄZKOWY
NAKLAD 2000 EGZ.
dnia 10 VII 1927

„Теат альна Бібліотека“
В-ва „РУСАЛКА“

Рік вид. VI. 1927 Вип. IX.

Copyright by „Rusalka“, Leopoldis.
Авторські права застережені.

Головні склади:
для Канади:
National Book Store, 633 Simpson Str., Fort William, Ont.

РОМАН СУРМАЧ.

(І. Я. ЛУЦИК.)

ПЕЩЕНА ДИТИНА

Сценічна картина з життя народу
на 4 дії.

Л Ъ В І В 1927
ВИДАВНИЦТВО „Р У С А Л К А“.

II-5507 57/619

Дієві особи:

Іван, старий господар,

Олена, його жінка,

Дмитро, їх син.

Галя, сирота, їх вихованиця

Мортко, жид-арендар.

Степан, свояк Івана.

Данило,

Петро,

Гриць,

} товариші Дмитра.

Мартин, літ 12,

Касуня, літ 9,

Івась, літ 7,

} діти Дмитра.

Павло, старший господар.

Акція перших 3 дій відбувається в хаті Івана; четвертої дії в хаті Галі, в присілку тогож села. Між дією другою, а третьою минає три роки; між третьою а четвертою 10 літ! Іван виступає лише в першій дії; діти Дмитра щойно в третій і четвертій дії.

1927. E. O. 2553

ДІЯ І.

(Хата багатого господаря; серед іншої обстанови стоїть теж скриня).

ЯВА 1.

(Іван, недужий, сидить на лаві; Олена біля нього).

І в а н: А я тобі кажу, жінко, ще те одно затроює моє серце. Дав Бог нажитись хліба святого, майна в нас доволі, одна лише дитина, а й та не по мому себе веде.

О л е н а: Не говори так, Іване, бачиш, молоде, пусте, а з часом прийде до розуму. Чи то один пустує? А ще при батькові та матері. Опісля одначе устаткується. Так і наш Дмитруньо. Пустує, бо молодий.

І в а н: Ні, жінко! Йому вже 25 літ! У його віці я вже тяжко працював на хліб святий. Ми прецінь почали з нічого, а якось Бог благословив. Боюсь я, щоб по моїй смерті не пішло все з вітром, та не попалось в чужі руки.

О л е н а: Чого боятися! Таж Дмитруньо ще не найгірший. Що не прикладає рук як слід до праці, то й ти сам цього не бажавби; славити Бога є в нас кому робити. А що часами забавиться в коршмі, то й це нічо злого. Лучше, хай вишуміє тепер, поки молодий, ніж мавби шуміти опісля...

І в а н: Коли бо люде кажуть, що чим горнець накіпить, то тим і черепок воняє. Дмитро хлопець здоровий, сильний, а до роботи не береться. Це не добре. Від дитини ти покривала його хиби; хай там, та: хай там! А що буде, як нас не стане? Я слабий, нині, завтра!

О л е н а: І не соромно тобі, чоловіче, боятись за власну дитину? Це-ж кров наша! Я мати, я чую, що в нього серце добреньке, лише розум пустий. Не бійся, одружиться, стане статочний, візьметься за діло, майна втрое придбає.

І в а н: А я все таки боюсь. Він начебто відчужився від мене. У вічи не гляне. А то не добре, коли дитина сторонить від рідного батька.

О л е н а: Здається тобі так. Не бійся! Вийдуть з нього люде, ще й які! Ось нема що відкладати, зробимо весілля. Галя буде якраз доброю жінкою для нього.

І в а н: Та чи Дмитро буде для неї добрим чоловіком? А вона сирота! Ануж він завяже їй світ і долю? А за сироту Бог карає більше, ніж за рідну дитину.

О л е н а: Не журися! Галя любить Дмитруня, хоч він, як ти кажеш, ледащо! Разом зросли, разом і даліше житимуть.

І в а н: Добре, вона полюбила його, але Бог знає, що Дмитро собі думає-гадає? Галя не є бідна дівчина, за нею хата по матері і три морги поля. Вона знайшлаб собі пару... а тут хто знає, яке їй життя судилось...

О л е н а: Хиба ти вже і Бога в серцю не маєш, так судити власну дитину. Цеж гріх! Він з роду нічого лихого не зробив, тільки що пустий! Страшне нещастя!

І в а н: Га! дійся воля Божа. Я тобі, стара, лиш те одно кажу, що, не дай Боже, щоб мої кости в гробі нарушились, як би Дмитро став колись тебе зневажати. Та... ти його плекала, ти відповідай перед Богом! Я завжди казав своє: „Ой мати, мати, — не пести так сина, — бідна на світі пещена дитина!“ На твоє слово здаюся! Мені життя хиба вже й немає, з кожним днем тяжче, смерть за плечима. Хочеш, я запишу ціле майно на Дмитра, хоч волівби я записати половицю на тебе, та хай буде по твоєму. А коли Галя, як кажеш, його любить, а він її, то поблагословимо їх, хай перед смертю я побачу їх під вінцем!

О л е н а: І все гаразд буде! Не журися, яж хиба добра їм бажаю...

ЯВА 2.

Тіж і Галя.

Г а л я: Тіточко! Я вже з поля вернула. Бараболі вибрані до чиста, а вечером буде толока, страх велика!

О л е н а: Добре, Галю! Я все приладнала. В старій хаті ліплять пироги, капуста вариться... А Дмитра нема при роботі?

Г а л я: Був зразу, та пішов. Чогось зажурений.

О л е н а: Господи! Може слабий?

І в а н: Не бійся, нічого йому не буде. Слухай но, Галю! Я бажавби дещо з тобою побалакати.

Г а л я: Слухаю вас, вуйку!

І в а н: Бачиш, як то скоро йде рік за роком. Недавно, здається, ти була дитиною, як померла твоя покійна мама. (Галя заслонює очі запаскою і плаче). Не плач, дитино, не плач! Ти була завжди добра і чесна, а ми любимо тебе, як свою дитину. Та, бачиш, пора і тобі оглянутись за своєю судьбою, час підшукати собі чоловіка... ти дівчина не вбога, можеш вибирати, а може вже й вибрала кого?

О л е н а: Е! чого ти соромиш дівчину? Хоче, щоб дівка йому таке сказала, чого й рідному батькови не скаже. Бачиш, Галю, говорім таки з кінця: я знаю, що ти таки любиш Дмитруся. Разом ви вирости, так і разом жийте далі. І маєток

останеться в одних руках і я знатиму, що в мене є невістка, якої я собі якраз бажала.

І в а н: І я бажавби собі того. Може при тобі він устаткується і жити будете в гаразді та любови, як ось ми жили. І моя кєрвавиця не піде на марне. Ну, що? Скажи, Галя, маєш охоту пійти за Дмитра?

(Галя засоромлена закриває очи).

О л е н а: Скажи дитино, скажи! Ніхто тебе не силує, та з доброго серця скажи: чи хочеш Дмитра?

Г а л я: Вуйку, тіточко! (Цілує їх в руки). Ви були для мене такі добрі, начебто тато і мама. Я зросла у вас... і деж мені шукати иншого життя? А коли Дмитро мене схоче, я піду за него, щоб лише з вами не розлучатися...

І в а н: Добра дитино! Та чи любиш ти його?

О л е н а: Він знова за своє... Та любить, любить, ще й як? Або такого другого хлопця, як він, де найде? А як він гуляє! Правда Галя? Бачиш, старий, як засоромилась? Ой, ти, ти моя невісточко!

(Галя цілує її в руку і втікає).

ЯВА 3.

(Тіж без Галі).

І в а н: Тепер я спокійний! Хай діється воля Божа! Подай мені, стара, палицю, я піду приладити дещо для людей, що прийдуть на толоку. А вечером оповістимо людям веселу новину, та зробимо сватання. Може воно вийде на щастя. (Виходить).

ЯВА 4.

(Олена одна).

О л е н а: На мому стало! Коб лише Дмитруньо мав розум. Старий не знає всього, Дмитро минулої неділі завинив у коршмі цілих два золоті, мусіла я дати жидови три четвертки нового жита. Та хай там! Молоде — пусте! Опісля буде инакший! Він не зробить мені кривди, яж так дбала про нього. (Глянула у вікно): О! йде вже, відай голодний!

ЯВА 5.

(Олена, Дмитро входить, свита на опашки, люлька в зубах).

О л е н а: А ти де був так довго? Я ждала, ждала, а тебе, як нема, так нема! І полуденок вже зимний...

Дмитро: А, дайте ви мені спокій. Мені полуденок не в голові, в мене є инша журба...

Олена: Що ти? Може слабий? Скажи! Може тобі що зварити? Смаженицю, або курятко, скажи!

Дмитро: Не хочу нічого. А Мортка ще тут не було?

Олена: А його чого тут? Може ти знова що завинив? Бійся Бога, Дмитруню!

Дмитро: Та де завинив! (Про себе): Ще готов жидюга до старого піти, а то булаб халепа! (Голосно): Я так тільки питаю.

Олена: Не було його тут, ні. Слухай но, Дмитрусю, я тобі щось хочу сказати..

Дмитро: Та кажіть!

Олена: Бачиш, батько їде завтра до міста на тебе цілий ґрунт записати.

Дмитро: Справді? (Про себе): Коб так Морткови це сказати, то не пащекувавби.

Олена: Та це ще не все! треба, щоб ти оженився!

Дмитро: А мені цього на що?

Олена: Який же ти! Та що ти будеш за господар без жінки? Люди сміяться будуть.

Дмитро: Воно правда! Як треба, то оженюсь.

Олена: Ми вже все те продумали. Візьмеш Галю!

Дмитро: Чому якраз її? Га?

Олена: Ах, який ти! А деж ліпшу жінку знайдеш? Вона тебе так любить дуже, роботяща, тиха, майно в неї є, чого ти хочеш більше?

Дмитро: Та мені все одно! Коби до роботи була складна. Як женитися, то женитися! (Про себе): Ех! Коби то Мортко де ноги поломив!

Олена: (Цілує його). Я знаю, що ти добра дитина. Ти любиш тата, маму, тільки прошу тебе устаткуйся вже раз, не гризи батька. Бачиш, я все покриваю, батько нічо не знає, бо якби дізнався про все, то помер би з журби. Оженишся, станеш господарем, буде тобі з роси - води все плисти... Я те пер загляну до старої хати; вечером буде толока і сватання.. (Забираючись до відходу, цілує Дмитра в голову): Тільки статкуй, мій синку, не гризи нас більше, мій ти ангелику! (Виходить).

ЯВА 6.

(Дмитро сам).

Дмитро: Буде мені ангелику, як жидюга піде до старого. Десь винюхав злодій. Як би його загодити? Скажу, що батько ґрунт записує, не повірить. Матері сказати — якось соромно. Хиба в ночі витаскаю зі три кірці пшениці... Ба, ануж дізнаються. Коби лише через завтра! А як батько ґрунт

запише, то вже тоді пропало! Маєш! Мортко вже біжить, мов навіжений. Буде тут празник!

ЯВА 7.

(Дмитро і Мортко.)

Мортко (задиханий): То ти такий? Таке богацьке дитина? Чекай, дам я тобі теперечка. Чекай!

Дмитро (сіпає його за рукав): Та тихо, жиде, тихо!

Мортко (верещить): Що то тихо, я за моє кривда маю тихо бути, я буду кричало на ціле село, на ціле світ. За що тихо, чекай, я вже буду тобі тихо, ти зло...

Дмитро (перебиває): Мовчи! слухай жиде: батько мені завтра записує ґрунт, я тобі зверну.

Мортко: Що? ґрунт? Твій батько мудре чоловік, він такому свиня, як ти, ґрунт не запише. Що мені завтра! Я нині хочу мати своє кривде...

Дмитро: Та не верещи. Хочеш, я тобі в ночі витаскаю три мішки пшениці.

Мортко: Що? Я зі злодійське пшениця не буду торгував. Я тобі покажу! Я тобі буду... ти...

ЯВА 8.

(Тіж і Олена.)

Олена: А то що таке! Ти жиде, чото тут верещиш?

Мортко: Чого верещу? Питайте його, чого я верещу.

Дмитро (до сцени): Хйба під землю сховаюсь...

Мортко: Ви богачі! Ви кричите: жид злодій, а ваш син що? га?

Дмитро (сіпає його за рукав): Тихо!

Мортко: Що, тихо? Він в ночі з друге злодій розбив моє льох, забрали сир, яйці, масло, сметани і курку було зарізане... Вони то все взяв і в тої Марини робили баль. Я моє шкоди не дарує, то є кримінал, то рабунок.

Олена (до Дмитра): Дмитруню, може се бути? І ти мав би пуститися на таку погань? (Дмитро дивиться в землю). Бідна моя головонько, чогож я діждалася? (Плаче).

Мортко: Що то плакати! то не марниця. Я пішлю по шандарі, як вони того панич закують і відставлять до кримінал, то тогді будете плакати.

Олена: Що, ти мою дитину запакуєш до криміналу? А не діждеш ти того!

Мортко: Що, дитина? Добре дитина? То злодій, не дитина. Я собі рахую страти, а ви скажіть своєму чоловік,

щоби воно мені зараз заплатило, бо як ні, то шандар нині буде.

О л е н а: Слухайте Мортку! Я не хочу своєму чоловікови ні словечка казати. Нехай про це люди не знають, а я вам дам, що вже схочете...

М о р т к о (до сцени): A git chojdisz! (Голосно) У мене є таке шкоди: Яєць було два копи, то є по 12 шісток, то є zwei ranesz mit a verzig, а з кожде яєць булоби курки, то я рахує fünf ranesz, а zwei mit a verzig, dus ist a sechs ranesz mit a ver szipele. А масло, а сир, а сметану, а за муку, а курку, що було зарізане, то разом 15 ринських; а за мій страх і що моя Суре не має яєць до кугель, то разом 17 ринське, а процент — то 20 ринських, як оден крайцар.

О л е н а: Бачиш Дмитре, де веде тебе пустота! Чекайте Мортку, я перед празником вам віддам до чиста.

М о р т к о: Як? перед празник? А моє сир і масло і курке не чекало на празник. Я хочу зараз гроші, а як ні то шандар вже йде, чекайте я вам дам празник.

О л е н а: І щож я пічну бідна. Старий, як дізнається, то умре з роспуки. Ой Дмитре, Дмитре, чи ти Бога не боїшся? Що я пічну, що я зроблю?...

М о р т к о: Ну скоро, бо я маю у себе в хате що робити. Кличте старий, а ні то я йду до вїт!

Д м и т р о: Мамо, радьте що. Тато мають в скрині покладні гроші, возьміть, дайте Морткови, а потім доложиться.

О л е н а: Дмитре! Дмитре! Таже ти знаєш, що ці гроші призначені на боже, це гріх рухати. А якби батько дізнався...

Д м и т р о: Та на що татови знати?

М о р т к о: Таки так! Що то на боже? Пан Біг не потребує, а Дмитро потребує. На що йому, аби він сидів в кримінал. Воно зробило збитке, ну, а ви залатайте тото збитке.

О л е н а: Так, я маю начеб злодійка обкрадати свого чоловіка. Матенько пречиста! За що мене караєш?... (Плаче).

Д м и т р о: Та не плачте мамо, бо тато готові прийти. Скорше залагодьте жида, хай щезає з хати. Ну, мамо, а я буду дивитися, чи хто не йде.

(Стає біля вікна, жид на переді сцени усміхається. Олена дрожачи, бере ключ з за образа, відчиняє скриню, виймає гроші і дає жидови мовчки).

М о р т к о: Ну і кінець! Що за клопіт. Або вас, хвалабу, не стати, чи що? А тепер аби люди не знали, то ви мені за моє вигоде дайте яке дарунок.

О л е н а: Добре, добре, пришлю тобі курку, та мовчи лише...

М о р т к о: Що таке курка, за такий інтерес дурне курка! (Дмитро сіпає його за рукав). Та хай вже буде курка.

(До Дмитра тихо): А той три кірці памятай! Ну, ну! Бувайте здорові. (Виходить).

ЯВА 9.

(Тіж без Мортка. Олена сидить на лаві і плаче).

Дмитро: Та не плачте мамо. Воно так, знаєте, з пустоти. Хлопці та і я з ними...

Олена: А як батько довідається? Ще в нинішній день... Я клялася, що ти будеш добрий, а ти... (Плаче).

Дмитро: Цить вже, цить! Я такого вже більше не зроблю.

Олена: Але не зробиш? Бачиш, скільки я мучусь через тебе, а ти мене гризеш. Мій Дмитруню, не пустуй вже. Ось нині свати будуть, не гризи мене, мій ти соколику любенький.

ЯВА 10.

(Тіж, Іван і Павло).

Павло: Слава Ісусу Христу! А що, кумо, будемо медок попивати, дітей заручати?

Олена: Га! треба, коли така божа воля.

Іван. А меду хіба не найдемо. У Мортка злодії мусіли весь украсти, а свого таки не маєм.

Павло. Обікрали жида, щось украли пів копи яець, грудку масла і курку обскубану. А таки жид має розум. Ми його подибали, — каже, що не буде на свою кривду допоминатися, аби людські діти не мали біди (До Дмитра) А ти що? Облизуєшся, сватання буде.. А просто тримайся хлопче!

Іван. Слухай Дмитре! Час тобі стати на моє місце. Бачиш, я слабий вже, немічний. Тобі хочу здати все, щом придбав. Я зачав з нічого і добився хліба. Тям, що гріхом непрошеним булоб стратити і пустити отсе добро. Я не пожию довго мати і жінка при тобі стануть, ти будеш господарем. Навчати тебе не буду. Май Бога в серцю, то будеш щасливий, а ні, то сам собі завиниш.

Павло. Так, Дмитре, слухай батька і повинуйся. А за те, що сватають тебе з Галею, то цілуй мені батька в руку. (Дмитро цілує Івана в руку, а той Дмитра в голову).

ЯВА 11.

(Тіж і Галя.)

Галя (вбігає). Вже толока йде! Час ладнати до вечері.

Іван. Но, ходи сюда, Галю! Що ти ще не прибрана а свати прийдуть...

О л е н а. Вона знає, що і без рушників молодий не втікне від неї.

І в а н (бере її руку і лучить з рукою Дмитра). Дай вам Боже того щастя, яке я зазнав з моєю жінкою. Будете щасливі, то мені легше буде в гробі лежати.

П а в л о. Е, хто б там говорив про гріб. Ліпше ладняйте на обійстю столи, людей що йно не видко. Музиків треба покликати.

О л е н а. То ти Дмитре побіжи до Куцого Семка, хай приходить з музиками. Ти Галю йди до комори, ладнай рушники, я вже сама буду коло людей поратися (Вибігає).

ЯВА 12.

(Тіж без Олени, Дмитра й Галі. За сценою чути спів тихий, потім голосніший. Павло глядить у вікно, Іван молиться перед образами).

С п і в.

Благослови Боже зиму зимувати,
Господарям, господиням, в щастю проживати.
Благослови Боже ще і Дмитруньови,
Щоби добре ся ховали коні і корови
Благослови Боже, благослови Галі,
Щоб на пряла, тай придбала собі на коралі.
Вийдіть господарі, вийдіть нас витати,
Заставляйте столи довгі, толоку справляти.

ЯВА 13.

(Павло виходить, вбігає Олена).

О л е н а. А ходи старий! Вже всі на обістю.

(Музика за сценою починає грати)

І в а н (кінчить молитву): ...Но ізбави нас от лукавого.
(Виходить).

(Музика грає. Заслона паде).

Кінець I дії.

ДІЯ II.

(Обстановка та сама.)

ЯВА 1.

(Галя, вже яко замужна жінка сидить при кужелі, на лаві.
Олена плаче.)

Галя: Не плачте мамо! Плач не допоможе нічого.

Олена: А що мені робити? Чи думала я, що доживу такого. Ще й року нема, як покійник помер, а вже тут пекло в хаті. Мабуть і сам Бог забув на нас. Та й певно! Гроші призначені на Боже, загарбав той Ірод, все пішло з вітром. Ой сповняються слова мого небіщика, сповняють...

Галя: Бог батько! Може і для нас засвітить коли сонічко.

Олена: І як мені не плакати. Я завязала тобі світ. Ти молоденька, ледви що другий рік замужем, а виплакала ти свої очі. А прецінь не таке щастя тобі судилося.

Галя: І чим же ви мені винуваті? Сама я хотіла того щастя, сама його й маю. Так з віку мусіло бути записано для мене, такого й діждалась.

Олена: Батьківські гроші зі скрині минулися. Все прогайнував той ледащо, протратив і те, що на Боже дане, а майно ціле зводить на ніщо. Бідна, бідна, моя щербата доле..

Галя: Одного то ще не знаєте. Дмитро продав вчора бики.

Олена: Господи! що ти кажеш?

Галя: Щиру правду! Нині прийшли жиди і забрали ще досвіта. Я питала за гроші, та ще...

Олена: О! не говори! Твоє біле тіло почорніло від побоїв. Карає нас Бог, тяжко карає.

Галя; Занадився до коршми, а там всяке дрантя чіпається його. Жид, як пявка ссе його, рахує Бог зна що, тай з розуму його зводить.,

Олена: Бодай я його була дитиною на марах побачила, як мала діждатись такого...

Галя: О не кленіть! То ваша дитина. Дивіться, яке моє життя. Інша жінка не раз, а сто разів була би кинула

таке життя, а я терплю і терпітиму доти, доки сил мені стане.

О л е н а: І чого прийдеться нам ще дожити? Добре казав покійник, що на старости прийдеться мені йти з торбами.

Г а л я: Доки я живу ще, доки у мене десять пальців, доти не підете ви за прошеним хлібом. Ви мені були все начеб рідна мати, я від губи собі відйму, вижебраю, а для вас мусить все бути. Та може Бог дасть, що зміниться воно ще, може й в нього зворушиться серце.

ЯВА 2.

(Тіж і Павло.)

П а в л о: Слава Ісусу Христу.

Г а л я: Слава на віки! Просимо в хату, вітайте гості.

П а в л о: Аж дячно мені вступати в вашу хату, а колись який тихий мир був тут, аж серце радувалося.

Г а л я: Не збільшайте матері жалю. Як Бог не відмінить нашої долі, то людська поміч тут не допоможе.

П а в л о: А я таки хотів вам сказати, щоби ви радили яку раду. Дмитро пе в коршмі вже третій день, а тепер сваряться з жидом за гроші.

О л е н а: Таж вчера продав бики.

П а в л о: Знаю! За бики не дістав ні гроша, то взяли з міста жидки за якесь давне..

Г а л я: Не знаю, що робить він з тими грішми. Пропали гроші, що лежали в скрині, а тепер і статок нищить. За покійного батька жид не смів ногою стати на обйстю, а тепер він гостює тут майже що дня.

О л е н а: А наше життя невиносиме. Наймит ніякий утриматися не хоче, Галя руки вже собі відробила, бики продав, коні продав, і чим обробити святу земельку? В хаті ні дня, ні ночі. Коли прийде, тоді й пекло чиниться. Посудину бе, лає, клене.

П а в л о: Добре, що бодай небіщик недожив цього. Чесна душа був, начеб перечував праведник...

Г а л я (глядить у вікно): Ось і він іде і то не сам, а з двома невідступними товаришами, з Петром і Грицем.

О л е н а: Всі три вони однакові, жаль, що людьми називаються.

ЯВА 3.

(Тіж, Дмитро, Петро і Гриць. Гриць урльоппник, у військовій шапці.)

Д м и т р о: А ворота чого заперті, не знаєш, що йде господар, на ростіж мають бути мені відчинені.

Гриць: A servus, пані матко, що чувати коло вас?
І ви тут, Herr Павло. Wie geiz verfluchta Bagaža!

(Сідають на лавках.)

Павло: Ти Грипю, не будь дурний, а говори до мене по християнськи. І я був у війську, служив не два місяці, а три роки і старшим був, а в дурня не пошиваюся.

Дмитро: А ти що тут паношишся в моїй хаті. Ти чого тут заліз? га?

Павло: Тебе не було ще на світі, а я тут бував. Не вмієш пошанувати людей та їх сивий волос, то пошануй бодай святі образи і скинь шапку.

Дмитро: Що ти мені будеш щось розказувати! Мені господареві, богачеві, ти діду! Ану Грицю, Петро, накрій голову, чи як то там по вояцькому. А ти (до Павла) пішов з моєї хати, з очей мені, бо тя... (Хоче кинутись на Павла.)

(Дмитро опускає голову і сідає.)

Павло: Не потребуєш мене гонити, я сам піду. Памятай одначе на мої слова. Схаменнся! Не зобиджай памяти праведного батька свого. Завернися з блудної дороги, заки час, бо опісля з торбами підеш. (Виходить.)

ЯВА 4.

(Тіж без Павла.)

Гриць: Verfluchter kerl. Де він знає, що то є halb Maul, або Schweinkerl!

Дмитро (понуро до Галі): Їсти сип, бабо, чула?

Галля: Чую, добре чую. (Ставить миску і ложку перед ним.)

Дмитро: То що, каша? А вдавилась би нею! М'ясо де?

Олена: Не празник нині на м'ясо. Страва помащена, їдж! І такої ти не варт!

Дмитро: А ви не відзивайтеся. Сидіть, як вам добре. Диви Петре, яка в мене добра жінка, кашу мені під ніс тиче.

Петро: Ка, ка, ка, ка... каашу? Ха, ха, ха, ха!

Гриць: Glid rechtsschaut! Nabacht. У нас навіть вординанси дістають halb funt Fleisch, а тут господареві дають кашу під ніс.

Петро: Го спо, спо, спо дааа ре, ре ви кааааа... ка кашу даа да дає!...

Дмитро: Ей, лють мене бере! Бабо! ковбаси, сала давай!

Галля: Ні крихіточки ковбаси у нас, ані шматочка сала. Було, минулося, купити нема за що.

Дмитро: Минулося! Самі зіли! Розсадилоб вас... Нема сала! то на! маеш і свою кашу. (Кидає на неї мискою.) З очей мені! Іди, ріж курку, корову, що хочеш, аби мені мясо було! Чуєш?

Гриць: Так! Sup und Fleisch, Portion i Zubajs...

Петро: Цу-цу-цу-бас!

Дмитро: Я вас навчу! Я господар, перший на ціле село, і я, як пес, буду їсти кашу.

Олена: Пожди, бо прийде час, що і хліба будеш просит

Дмитро: Ей мамо, не дрочить мене! Сидить тихо!

Гриць: Субординація! Та за те Najnbinda і кінець.

Петро: Та а а ки... кі... кі і... і-не... ць!

ЯВА 5.

(Тіж, входить Степан.)

Степан: Добрий вечір! Добре, що застав тебе Дмитре.

Дмитро (скидає шапку): А чого тобі треба?

Степан: Сам не знаю, як зачати! Найліпше просто з кінця. Можеб ти поратував мене. Бачиш у мене нещастя, жінка, твоя тітка, недужа, конче до дохтора треба. Зроби ласку, позич пятаку на відробок, не пожалуєш.

Дмитро: А що ти думаєш, що я жид, аби зичив дідам гроші? Іди до жида! Як маю, то для себе маю, а зичити не буду.

Степан: Таже ти свій, поратувати можеш.

Дмитро: А коли мені не хочеться — і що мені зробиш? Як ти дід, то я тобі маю гроші давати? А не діждеш ти цього...

Степан: Інакший був твій батько, Дмитре!

Дмитро: То йди до старого! хай тобі позичить, а мені з очей

Олена: Дмитре! сеж твій дядько!

Дмитро: Дідько бери всіх дядьків-дідоводів.

Гриць: Zum Rapport!...

Степан: То дайже тобі Боже, аби не зазнав ти, що біда. В твоїй хаті не стане моя нога. Та діждуся я ще, що прийдеши ти до мене. І будь певний, що щирим прийму я тебе серцем. Оставайте з Богом, сестро! (Виходить.)

ЯВА 6.

(Тіж, без Степана.)

Олена: І свої і сусіди, всі нас покидають! Видно, що відцурався нас і Господь Бог, коли добрі люди хочуть за-

бути на нашу хату. Ой Дмитре, Дмитре, бодай я тебе була малим поховала, як мала діждатися такої потіхи!...

Дмитро (вдає, що не чує, — до Галі): А ти що там ревеш, як коза, — їсти мені, чуєш?

Галя: І щож я тобі дам їсти? Знаєш, що в коморі нема нічого, курки різати не буду...

Дмитро: Ох, коби мені не чужі люде! От Грицю, Мортко йде, диви, до мене!

Петро: А... а... а я. Мо- мортттко!

Олена: Злий дух занадився до нашої хати. (Галя переходить і сідає до кужелі.)

ЯВА 7.

(Тіж і Мортко.)

Дмитро. А ти жиде чого тут?

Мортко. Ну, якто чого? Я йшло собі селом, коло ваше хату, тай думаю, треба вступати і вас відвідати. Я і дарунок приніс. (Показує на кишеню і значучо моргає на Дмитра, потім вказує на Олену.)

Дмитро. Не бійся нічого! Став фляшку на столі.

Мортко. (виймає з кишені фляшку і ставить на стіл.) Ну, бо перше, як жили ваші татуньо...

Олена. То жидівська нога не посміла станути в хаті, а горівкою не заносило тут. Тепер инакше...

Дмитро. Ая! инакше! а вам зась до того! (Пе до Гриця): Здоров!

Гриць. Servus Schnaps!

Петро. На на на — на... здо... ро... ро... вля!..

Мортко. Ну, то може би ми поговорили о Geschäft. Я за тим прийшло. Ви мені казали прийти. На що ми маєм в коршмі рахуватись. Ви свій пан, такий богатий пан, то я бідний жидок маю до вас ходити. Таки а soj! Ви мені завинили за квіт від наш рахунок 30 ринські, а що в моє Суре, то вже мені не до того...

Олена. Господи Боже, Дмитре, за що завинив ти тільки?

Дмитро, (до жида). Завинив, то віддам, а ти чекай.

Мортко. На що вам таке клопіт. У вас є в скрині гроші, у мене таке біда. Заплатіть, на що люде мають сміяти ся, що у вас нема грошей

Дмитро. Твоя правда! (Пе з фляшки.) Бабо, давай ключ від скрині!

Галя. На що тобі? Знаєш, що в скрині вже нема ні гроша! Все минулося... і то, що на Боже було...

Мортко. Що то на Боже? Хлоп як пе, то на Боже, бо він все каже: дай Боже!...

Дмитро. Що, вже нема грошей, де ділися?

Галя. Сам знаєш, власними виніс руками.

Дмитро. Знаю я, що діється у мене в хаті. Гей мамо! ви мусіли добре пожитися грошиками зі скрині, що?

Олена. Слухай Дмитре! Не зобижуй мене, Не роби власної матери злодієм!

Дмитро. Овва! Бідні ви! Правда, нічого не знаєте. Давно тому, як украли татові цілу десятку зі скрині. Мортко бачив...

Олена. Так украли я, щоби покрити тебе перед криміналом. Видко, за тебе Бог карає так тяжко!

Мортко. Ну, нема грошей, то що буде? Я чекати не хочу; а ще є оден квіт! Підемо на суд.

Дмитро. Мовчи жиде! Що то я дід, чи що? У мене поле, ґрунт.

Мортко. То продай кавалок, я куплю. Той заґумінок, на що вам? Я доплачу!

Олена (зривається). Що, нехристе! В моїй хаті будеш юдити його, щоби спродавав батьківський ґрунт? Злодії! що обкрадаєте нас! З хати мені! Я робила на ґрунт сей, кровію його зливала... (хапає за кочергу). Геть, бо ты на смерть забю (хапає фляшку і викидує вікном). Геть, щоби духом твоїм тут не занесло...

Мортко (втікає до дверей). Ну, ну, що є, здуріло старе бабе, ну, я піду, але я буду скаржити за мое... гонорже! чекайте!

Олена. (до Гриця й Петра). Забирайтеся п'яниці, волоцюги, злодії. З хати мені!

Петро. Та, я-я пі... і... і ддду..

Гриць. *Kriegscompanion, also abmarsch!* (Оба втікають... Олена кидає кочергу, накриває лице руками і плаче).

ЯВА 8.

Олена. А то діждалась я потіхи!

Дмитро, (що сидів цілий час понуро, підходить до плачучої Галі). То ти, добра жінко, страви для мене не маєш... а гроші зі скрині вибрала? (Тягне її за рукав на середину..)

Галя. Бог з тобою, я не брала ні цента...

Олена: Стій, п'янице проклятий!

Дмитро: Геть від мене! А то все мені одно! Ви на моїм хлібі, осмішаєте мене перед людьми, мене, господаря? Ех! (Підносить руку на Олену, Галя хапає його з заду).

Дмитро. Так? то я злодія взяв собі в хату? Хто тут господар, хто? Кажі! (Тручає її, так, що Галя заточується під стіну). Забю ты, ти суко... (Хоче кинутись на неї, Олена стримує його).

Г а л я: Що? на матір кидаєшся? Хочеш, мене бий, катуй, мордуй, а як на матір піднесеш руку, то я тебе ножом, або задушу, чуєш?

Д м и т р о (храпливо): Мене, гадюко, смерть тобі! (Затискає кулаки.)

О л е н а (до вікна): Ратунку, люде!

ЯВА 9.

(Вбігає Данило і кількоро людей. Дмитро хапає Галю за горло. Данило ловить його.)

Д а н и л о: Стій, чоловіче, що робиш!

Г о л о с: Виведіть його на двір!

Д м и т р о: Так, верну я, все продам, сам піду з торбами і ви підете... (Люде виводять його на силу.)

ЯВА 10.

(Олена і Галя. Галя кидається на грудь Олени.)

О л е н а: На що я його плекала, на що я його пестила?
(По хвилі заслона звільна спадає.)

Кінець II-гої дії.

ДІЯ ІІІ.

Обстановка та сама. Хата прибрана дуже бідно. Скрині вже нема, на боці колиска, коло неї маленький хлопчик в сорочці.

ЯВА 1.

Г а л я: (одягнена дуже бідно, похилена над колискою). Цить Мартинцю, цить! Колиши, Касуню, й Івася, придуть бабуня, то принесуть хліба. (Цілує дитину). Ось якого діждалась я щастя! (На середині сцени). В хаті ні кришочки хліба. Діти з голоду пухнуть, про себе й мамуню не кажу нічого. Наче сон минуло літ стільки. Осталася зі всего хата. Поле, город, плуги, коралі, скриня, все пропало. Пропив все! Колись були ми першими богачами на пять сіл, а нині люде лякають нами свої діти. Діди, тай годі! (Задумується). Діти ви мої, діти, на що родились ви на світ сей? На яке нещастя? На яку недолю? З малку не зазнала ваша мати біди, вона леться їй тепер вухами і вас заливає. Може бути, що пізніше вам буде лекше. (По хвилі). Доле моя, сирітська доле, де ти поділася? (Підходить до колиски, цілує діти, колише і співає).

Спів над колискою.

Колисала діти мати
Рада їх приспати,
Колисала і співала,
Хоч під серцем горе мала,
Колисала їх!

Ой ви діти, ви вродливі,
Ой чого ви нещасливі,
І холодні і голодні,
І від лиха несвобідні,
Бідні діти ви!

Чей заснете на хвилину,
Чей заснете на годину,
В сні приснитесь, приманитесь
Краща доля в сні.
Краща доля в сні.

Як вас буду колисати,
На личенька споглядати,
Усміхніться, як зявиться
Тая доля, що присниться,
Любі діти, вам!

(Задумується).

ЯВА 2.

(Галя. — Входить Олена, так само бідно одягнена).

О л е н а: А що, сплять діти?

Г а л я: Заснули, хоч голодні. Бідні діти!

О л е н а: Я принесла пів бохонця хліба. Ледво що випросила у Гриньчихи. Кума Парашка обіцяла прислати гладущик молока, а сестра сама покликала в хату і дала дві пригорщі муки й сала кришку. Буде для дітей. Від завтра зачну прясти і для Гриньчихи.

Г а л я: На ваших пальцях вже й пушок нема від веретена.

О л е н а: А ти менше робиш? І доки того буде? На все є кінець, а для нас, ні смерти, ні поради.

Г а л я: Не гнівить Бога! Його свята воля знає, що робить!...

О л е н а: Та глянь! Чи є тут ще в хаті, щонебудь, що можнаби винести? Ані одної подушки, лаву навіть, сито, нецьки, все виніс з хати. Коли ми їли теплу страву? Де маєток наш, де статок?

Г а л я: Видко така була воля Божа! Хто противитись їй годен?

О л е н а: Завтра роковини смерти покійника. В нас не то, що нема що дати на Боже, а нема грошика, ні куска хліба старцеви дати...

Г а л я: Чи треба бідніщих, як ми? Тепер все одно. Бодай не бє, не катує ні мене, ні вас.

О л е н а: За то сором, на цілу громаду. Що ночі у жида під лавою або в арешті громадським, або в рові. Малі діти бігають за ним, посміхуються.

Г а л я: А свої добре що малі ще! Ах мамо! коб я так не боялась гріха, подушилаб своїми руками, хайби не кляли свого батька й мене, що їх породила! (Плаче).

О л е н а: Не плач! Гірше не буде, як є.. Слухай но Галю, чи знаєш ти, що ялось цими днями кінчаться літа Пилипови на твоїм ґрунті і хаті.

Г а л я: Не мій то ґрунт, а дітей моїх. Скінчиться час, то до тамтої хати перенесетеся з дітьми, будете радити собі, як можна, а я остануся тут!

О л е н а: Бог з тобою! Чого тобі тут оставатись, на яку біду? З ким, з паницею?

Г а л я: Мамуню! Я присягала йому перед Богом, що не покину його до самої смерти. І так буде! Нехай він буде найгірший, то все він мій чоловік! Ось іде до хати. Візьміть мамо зі мною колиску і Мартинця, винесемо до комори, щоби не побудив їх. (Виносять колиску).

ЯВА 3.

Тіж і Дмитро, оброслий, босий, свита обдерта, лице запите, на пів без розуму; співаючи якусь нісенітницю, стає посередині сцени, сміється.

Д м и т р о: А бачите, господар прийшов. Давай бабо їсти. Всего добра. Борщу, каші, печених бараболь. А богато, бо господар голоден. (Сідає).

Г а л я: (Кладе перед ним хліб і грудку соли).

Д м и т р о: Ось є хлібець святий і сіль. Коби ще цибулька! Газдине, дайте но чоснику. Галю, Галюсю моя, не гнівайся на твого Дмитруня, таж ти моя жінка. (Їсть). Добрий хліб, наче паска. Мамо? А коли буде Великдень? Буде мясо на Великдень?

Г а л я: Дмитре, що це ти виговорюєш! Начеб цілком не при своєму розумі був...

Д м и т р о: Не гнівайся ти моя жінка, а хліб добрий, нічого..

О л е н а: Дмитре, Дмитре, що сталося з тобою? Подивись на себе. А тиж був господар. Де ціле добро батьківське? Мортко взяв!

Д м и т р о: Ая! Мортко взяв! Ще отся хата лишилась, наша хата.

О л е н а: А в ній пусто. Що було, все ти пропив. Образ стягнув зі стіни.

Д м и т р о: Правда! стягнув, що правда, то так.

Г а л я: Тепер вже нема що брати. Перше стерегли ми тебе, не лишали самого в хаті, тепер хіба діти заставиш, бо більше нема нічого.

Д м и т р о: Нема таки! (Дивиться під лаву: до сцени). Щось там ворухається, ого!...

О л е н а: Чи ти Бога в серцю не маєш? Схаменися! На що зійшов ти! Твої діти хіба дідоводами стануть. А тямиш, як тобі було, коли ти був дитиною? І в небі не буде ліпше!

Д м и т р о: Правда, добре було! Мама смажила бублики на олію! Ая. (До сцени). Ей, чи то не квочка?

О л е н а: А нині, на що зійшов ти? Скажи! Не ліпше було раніш, коли все плило достатком?

Д м и т р о: Правда, добре було. Мама не давали нічого робити, сварилися з татом, годували мене, ангеликом звали, гроші давали...

Г а л я: А ти відплатився їм добре за то. Нині мама голодом примирає, а давнійше, то ти побивав ще рідну матір.

Д м и т р о: (Глядить незаметно під лаву). Бив, правда! (До сцени). Коби квочка! Сура купить, дасть цілу шістку.

О л е н а: Ой за то, що пестила я тебе, за то карає мене Бог, Не слухала я твого батька, діждалася потіхи.

Д м и т р о: Та я господар, тільки той Мортко дрочиться зі мною, ая. Галю, знаєш жінко, я ляжу на лаві спати.

Г а л я: Спи, скільки хочеш. А до дітей заглянь, як заплаче котре.

Д м и т р о: Добре, добре! (Кладеться на лаві, вдає що спить).

Г а л я: Мамуню! Я піду до тітки полоти. Хати нема чого замикати. До заставу нема вже нічого.

О л е н а: А я піду в село, може де прядива ще візьму, і скоро поверну, до дітей. Каші треба зварити їм і тобі лишити.

Г а л я: Ні, мені не лишайте, а дайте йому. Він теплої страви не їв давно! (Виходить).

ЯВА 4,

О л е н а (сама): Скільки серця у неї. Вона його ще любить. А яке її життя було! І не згадувати. А хто винен тому? Ах, Господи, ти знаєш! Як день так ніч каюся я! Я винувата! Я пестила його, я відтягала від роботи, покривала перед батьком! І діждалася... Прийшло каяття та за пізно. Карає Бог і його і мене і внуки мої. Карає,— і в четвертім поколінню карати буде (Виходить)!

ЯВА 5.

(Дмитро сам, по хвилі підноситься з лави).

Д м и т р о: Побачу, що таке! (Заглядає під лаву). Бігме квочка. Дурні баби мусіли забути, а то булиб сховали. Буде шістка, — ні дві! Спродам і випю! Та не тут в коршмі. Піду на друге село, до Ханці... випю! Буде празник.., Не дам нікому і понюхати. Петро помер, Гриць в криміналі, я сам. А за чоботи Стефана не дізналися; я украв, заніс до Ханці, і не знали хто. О, ходи, ходи, підем. (Бере квочку, стає на середині, глядить у вікно). О! вїт іде! Може за чоботи. (Кладе квочку і засуває під лаву).

ЯВА 6.

(Дмитро і Павло).

Павло: Ов, ти сам Дмитре? Жінки нема?

Д м и т р о: Нема! (Про себе): Чи за чоботи, чи ні?

Павло: (Про себе): Давно не був я в сій хаті! Боже, як тут пусто. І подумати, що се хата найпершого богача в селі колись! Так то Бог карає гріхи людські. (До Дмитра) Слухайно Дмитре! Я маю тобі щось сказати! В селі стали пропадати то кури, то інші річи.

Дмитро: (Про себе): За чоботи не згадує.

Павло: Люди стали тебе посуджувати, і хто знає, чи не справедливо. Я не знаю, чи то ти, чи ні, але, як вїйт, кажу тобі, що як мені в селі що згине, то кажу жандармам, щоби до тебе взялися...

Дмитро: Я нічого не знаю. Я господар прецінь!

Павло: Так, колись був, а нині.. Памятаєш літ пару тому, я говорив тобі, схаменися, бо зійдеш на блудну дорогу, на жебрачу торбу. Жінка, мати, діти голодом пухнуть вже через тебе

Дмитро: А правда, правда, все через мене! Ая! таки так!

Павло: (Про себе): Скажу жінці, щоби тут принесла який поратунок! Бідна Олена, бідна Галя! (До Дмитра). А ти памятай собі! Стережися, щоб на кінець не дістався до криміналу! (Виходить).

ЯВА 7.

Дмитро (Сам): Дурний! За чоботи не знає! Чекай, будеш мені грозити, то й тебе обкраду, ще і підложу вогонь Овва, вїйтом став! Велике діло! (Витягає квочку). Ходи не-боже, ходи, підемо до Ханці. (Дмитро ховає квочку поза себе).

ЯВА 8.

(Дмитро й Мортко в шовковім жупані, з довгою люлькою).

Дмитро: А во! Мортко!

Мортко: Що за Мортко! Ти свиня! Пан арендар, ти піяк, як ти кажеж, що? Я твої свині пас, чи що?

Дмитро: Та не гнівайся, (Хоче квочку сховати під лаву та повертається так, що Мортко бачить її).

Мортко: Що то за курки? Ти вкрало це?

Дмитро: Ні, пст, то моєї баби! Насадила, тай забула заперти до комори, я зобачив, тай хотів занести...

Мортко: Ну, ну, добре! Я тобі дам за тої курку три шістці! Чув? Цілі три шістки.

Дмитро (Плеще в долоні). Три шістки!

Мортко: Слухай Дмитро, що ти з той хата, чи той кучу... будеш робило?

Дмитро: Що? Я господар!

Мортко: Таке господар а свиня, то одно. Той хата, то за рік за два піде за податки, а тебе нагонять. Ти так чи так, то підеш з торбем, продай мені того хате.

Дмитро: А жінка, діти, га? Я господар!

Мортко: Ну жінки, воно собі порадить! Воно й так на зиму не буде тебе годувало, бо само умре з голоду. На що тобі таке? (Тихо) А ти думаєш, що я за чоботи не знаю? Маєш іти в зимі з торбем, то йди тепер! Я тобі за хата дам ще 20 ринських?

Дмитро: Що, кільки?

Мортко: Ну, 20 ринських! Може мало?

Дмитро: Двайцять ринських! Добре, Мортку, добре, давай! Я піду, вже знаю, де... Давай.

Мортко: Тихо ша! Не кажи нікому. Приходи зараз до мене, а квочку візьми, там є письмо готове, дістанеш гроші. Я тобі позичу свиту й чоботи, поїдемо зараз до міста.

Дмитро: Добре, Мортцуцю, добре, який ти добрий, йду, йду!

Мортко: Ну, я чекаю! (Виходить).

ЯВА 9.

Дмитро (Сам): Двайцять ринських! На злість Павлови й жінці. Чекай, квочку візьму до торби, в коморі є торба... (Іде до комори і виносить торбу). Діти сплять! Дурні діти. Двайцять ринських! Гм, а жінка, діти! Мати... Шкода! Е, проженуть на зиму, що мені! Піду по світі, люде дадуть милостиню, (Кладе торбу через плече, бере квочку). Ходи, на що тебе тут! (Поступає до дверей). Може квочку лишити? Галя буде плакати! Та що? Я господар і кінець. Піду. Двайцять ринських може мало! Стара хата, дубова. Тато клав! Шкода! Ні, не шкода, піду на що мені хати, я господар без хати. Жінки не видно (Глядить... у вікно). Скоріш, щоб не зобачила. (Виходить).

ЯВА 10.

(Олена і Галя — Галя несе гладушик, та йде просто до комори).

Олена: А се що? Двері отворені на розтіж? Дмитра нема? Решето на середині! А Бог би тя покарав! Галю, Галю!

Галя: Що таке, матусю?

Олена: Диви, той Ірод забрав квочку. Я й забула сховати!

Галя: Останнє взяв!

Олена: Боже, чи нема в Тебе справедливости?

2754 / 6, 9

Г а л я: Мамуню! дайте спокій. Взяв, пропало. І він бідний! Не дивуйтеся, сам не знає, що робить! Він не звик до голоду.

О л е н а: Правда, я пхала в нього всякі ласощі. Моя, моя вина!

ЯВА 11.

(Тіж і Данило).

Д а н и л о: Бійтеся Бога, хіба не знаєте, що сталося? Та Дмитро продав хату Морткови за 20 золотих. Взяв гроші, перевісив торбу, та хильцем потягнув до Ханці. По дорозі переказував, щоби вам сказати, що йде за прошенням хлібом!

О л е н а: Продав хату! Останнє! Тепер і мені йти з торбами.

Г а л я: О ні! На щастя є ще для нас хата. Там будемо жити. Тепер і я з вами там піду. Не плачте, добро у тій хаті було колись, та втікло воно, прийшли злидні, хай минаються вони з тою хатою та може тепер буде нам краще.

Д а н и л о: Та здоганяйте! Може відберете гроші, та для дітей буде.

Г а л я: О ні! Хай бере, сеж його батьківщина. Дасть Бог сили, на діти зароблю я, хочби прийшлося руки по лікті відробити. Так мамо, Бог з ним! Може світ навчить його розуму; а якщо має таки конче нужденно, без Бога, пропадати, то хай бодай наші очі не бачуть того.

ЯВА 12.

(Тіж і Павло)

П а в л о: Здорові були! Я все вже знаю. Продав хату, та добре, що пішов. Він пустився на найгіршу дорогу, став красти, у Стефана пропали чоботи, жандарі стали трясти у Ханці, знайшли, дізналися, що украв Дмитро. Прийшли за ним, я зацитькав справу. Хай світ його вчить розуму.

О л е н а: І тої ганьби я діждала!

Г а л я: Мамо, Бог з вами, не плачте! (Падає їй на груди; зі сценою чути голос дзвінка).

П а в л о: Завтра свято. В церкві помолитесь за нього.

Г а л я: А Він один спасти його зможе!

(Заслона паде).

Кінець III дії.

ДІЯ IV.

(Діється в хаті Галі, в присілку. Хата прибрана, як звичайно. На лаві сидить Олена, стара вже бабуся... біля її ніг Касуня й Івась.)

ЯВА 1.

(Олена, Касуня, Івась.)

Олена: Так, так, мої діточки. Покійний ваш дідусь, також ходив на панщину, і я ходила. Тяжка була ота панщина. Били, катували, знущалися! А як вже настала свята воленька, то люде так й плакали з радости! На землю падали, цілували її, так тішились, що вже панщини не будуть робити. Покійний наш дідусь був відтак війтом цілих десять літ і на дальше громада просила, та вже не хотів дідусь, бо нездужав...

Касуня: А я була у дідуся на цвинтарі. А там таких квіточок! Мама полола їх...

Олнна: Там до дідуся і я піду спати, піду, мої дітоньки.

Івась: Ні, мама вас не пустить! Не підете, ні. А що ми би самі робили без вас!

Олена: Ви виростете, будете великі, станете заробляти, люде будуть вас поважати.

Касуня: Бабуню, а коли прийде наш тато? Я не бачила ще тата...

Олена: Не знати, коли верне. Тато пішов далеко, далеко!

Івась: А тато були такі добрі, як мама і ви?

Олена (про себе): Бідні діти! А мені приходится на старости літ брехати. (Голосно:) Ваш тато був колись такий, як і ви, невеличкий і добрий був. Опісля став господарем, ми тоді жили в селі.

Касуня: Я бачила ту хату. Там Мортків син сидить.

Олена: Може тато верне, а може й ні. А ви моліться за тата, що дня, бо він дуже, дуже бідний. А тепер, Касуню, побіжи, подивись, чи мама не йдуть, вже вечеріє, Мартинко прийде з роботи і корову приженуть, будемо вечерю ладнати. А завтра дітоньки свято.

І в а с ь (плеще в долоні): Свято, свято! підемо до церкви.
К а с у н я: І до дідуся на могилки.

ЯВА 2.

(Тіж і Галя, старша о 10 літ.)

І в а с ь (біжить до матери): Мама! мама!
К а с у н я (так само): Мама! вже прийшла мама.
Г а л я: Добре діточки, мама прийшла, будемо ладнати вечерю, опісля я змию вам головки і ляжете спати. А тепер бігайте зайняти нашу красулю, бо вже череда з поля вертає. (Касуня та Івась вибігають.)

ЯВА 3.

(Олена і Галя.)

О л е н а: Бідні діти! Нині знова питали мене за татом.

Г а л я: Десять літ минуло! Ані згадки про нього. Так, завтра свято. Саме десять літ тому, як продав хату і пішов в світ. Певно десь помер між чужими людьми, без Бога, без святої сповіди.

О л е н а: Як то літа минають... Я не думала ніколи, що Г. Бог дасть мені ще тільки літ життя. Та комуж за те дякувати, як не тобі. Тих десять літ гарувала ти, працювала на дітей і на мене. І Бог батько, якось живем, хоч бідно, та спокійно.

Г а л я: Одна журба тисне моє серце. Що діється з ним? Чи живий він? О, коби вернув, став чоловіком, хайби діти побачили батька. Або коби дізнатися, чи помер, щоби дати помянути його душу. Всеж він чоловік мій був, а ваша дитина.

О л е н а: Галю! Я молюсь день і ніч о те. Нехай би вернув хоч вмерти між своїми. Але надії нема. Десять літ се не одна хвилина. Між чужими не легко жити, таж „світ не батько, а доля не ненька, не стерпить бурі билина маленька“.

Г а л я: Мамуню! Завтра поставимо свічку, перед святим Миколаєм, може нас потішить...

ЯВА 4.

(Вбігає Касуня та Івась. В хаті робиться темніше.)

К а с у н я: Вже є красуля і вівці є! Буде молочко і молочна каша, буде, буде.

І в а с ь: Молочна каша, а я буду їсти деревляною великою ложкою.

(За сценою чути голос): Слава Ісусу Христу. „Отче наш, іже єси на небесіх“.

О л е н а: Якийсь старець божий прийшов помолитися за милостиню. Галя, клич в хату, нехай спічне собі.

І в а с ь: Я боюся!

Г а л я: Кого дитино? Старця божого? Не бійся. (Іде до дверей, відчиняє їх:) Просимо в хату, спочити.

ЯВА 5.

(Тіж і Дмитро, посивілий, з торбами.)

Д м и т р о: Слава Ісусу Христу!

О л е н а: На віки слава! Сідайте, дідусю! З далека йдете, що?

Д м и т р о: З далека, ой з далека. За святим хлібом з молитвою. Від села до села. Всюда добрі люде, погибати не дають...

Г а л я: Сідайте дідусю. Незабаром буде вечеря готова, повечеряєте з нами.

Д м и т р о: Дякувать вам за ласку. Бог запласть!

О л е н а: А опісля може і підночуєте. Куди будете по ночах ходити? Є свіже сіно, час, славити Бога, теплий, в студілці в сам раз спічнете.

Д м и т р о (про себе): Якись добрі люде! Може чим і обдарують (Голосно:) Дякую вам, дай Боже щасливо прожити і діждатися всякої потіхи.

О л е н а: Ой знаємо ми, що то біда, знаємо, що то голод. Бо ми також набідувались чимало та й тепер розкошей нема у нас.

ЯВА 6.

(Тіж і Мартин.)

М а р т и н: Добрий вечір всім!

Г а л я (цілує його в голову): А що, вернув ти, дуже змучений, що?

М а р т и н: Е, ні мамо! День минув скоро, а завтра свято. Ось вам в платку 18 шісток. Пан заплатив за 18 днів роботи.

Г а л я: Добра дитино! Малий ти, а робиш на нас всіх.

О л е н а: Буде завтра на свічку для св. Миколая. Сховай Галю за образ

(Галя ховає за образ біля Дмитра, той дивиться з під ока)

Дмитро (про себе): Вісімнайцять шісток! Великі гроші. Як їх дістати? Давно не мав стільки!

Галя: А ти сину сідай, спічни! Дав Бог гостя — старець божий не минув нашої хати.

(На сцені щораз то більший сумерк.)

Олена: І що там, дідусю, де в світі чувати?

Дмитро: Біда всюди однакова! Нема добра.

Галя (коло печі): Ой нема, нема. Є на світі доля, та хто її має, є на світі воля, та хто її знає.

Олена: Є люде на світі, сріблом, золотом сяють.

Галя: Здається панують, а долі не мають!

Касуня: Мамо, світить каганець. Вже темно, я боюся...

Галя: Зараз дітоньки, зараз.

Дмитро (про себе): Спробую! (Оглядаючись, сягає рукою за образ, витягає платок з грішми і ховає за пазуху.) Вдалось! треба буде утікати.

Олена: Гарна нічка буде. Давно не було так гарного часу. Благословить Бог добрим людям.

Дмитро: Славити Його за те!

Івась: Мамо! я хочу їсти!

Галя: Зараз Івасю буде вечера. От вже й каганець засвічу! (Світить.) Так, вже видно в хаті.

ЯВА 7.

(Тіж Павло і Степан).

Павло: Слава Богу!

Олена: На віки слава!

Степан: Ми з війтом були за орудкою, та поступили до вас подивитись, як живете?

Галя: Спасибі за се, ніч місячна, ясна, можете посидіти і поговорити.

Олена: І так зіслав Бог гостя, старця божого, то й дізнаємся, де що чувати.

(Павло й Степан сідають.)

Павло: А ви здалека, дідусю?

Дмитро: З тих сторін, та бував далеко. Вже літами ходжу по світі. Колись був господарем, мав жінку, діти, та нещастя, все минулося.

Олена: Буває таке на світі, недалеко шукати.

Степан: А ви дідусю всюди по світ: буваєте. Мусите старців знати немало. Може чули за якого з нашого села? Молодий ще був, як пішов з відсіля...

Дмитро: Коби знати який, то може й знаю, різних людей доводилось на віку бачити

Павло: Сумна то історія. Послухайте розкажу: Вже десять літ десь буде тому, так кумо, правда, буде десять літ?

Олена: Саме десять літ тому минає, як раз перед завтрішнім святом.

Павло: У нас жив господар, багатий, чесний, поважний. Ось чоловік тої старої жінки! Мав сина, здав на нього майно ціле. Та син прогайнував майно все... (Дивиться на Дмитра, який нагло зблід на лиці). Що вам таке?

Дмитро: Нічого, так якось, говоріть далше...

Павло: Тай продав хату, кинув усе і пішов, лишивши діти на поталу чужим людям. Щастя, що жінка була добра, роботяча, мала ще свою по матери хату, то не дала дітям та старій матері з голоду померти. Але вам щось не добре?

Дмитро: Ні, але якось так дивно мені робиться, наче морозить...

Павло: І від того часу не знати, де дівся. Пропа, як камінь у воду!

Степан: Діти вже й виросли, ось найстарший хлопчик, а то дрібні ще...

Олена: Коби вернув бодай умерти на своїй землі. Ой я, я то винна, щом пестила, перед батьком укривала, на зле дозволяла, кажучи, хай там! І дждалась! Бив жінку, на мене підносив руку. Збезчестив наш рід, майно прогайнував і десь певно між чужими помер.

Галля: Не згадуйте про се, мамо! Ми прецінь давно йому простили! Хайби дав звістку про себе! Ось завтра хочемо дати на Боже до св. Миколая, може нас потішить, може він де живе ще, то поверне, а ні, то хоч би знати, де помер, та помянути його душу.

Степан: Таки так, десять літ тому. Памятаю, я мав тоді шкоду. Ще й квочку забрав.

Дмитро: Ой!

Всі: Що вам таке?

Дмитро: (Паде на коліна). Господи, не карай мене так тяжко!

Олена: Що вам таке? Дідусю?

Дмитро: Мамо! жінко! діти! простіть мені, то я... я...
Дмитро. (Припадає до ніг матері).

Павло: Господи!

Галля: Дмитре!

Олена: (підносить його) Сину мій!
(Підносять плачучого Дмитра на лаву. Всі стоять коло него. Мартин з далека, Касуня та Івась глядять перелякані на все.)

Дмитро: Так це я! Сам не знав, як зайшов до тої хати. (Плаче).

Галля: Не плач, заспокійся, ти між своїми. Ми нічо не памятаєм, що було.

(Олена тримає його голову):

Дмитро: Скитався я світом, гріх до гріху додавав. Нераз їла мене совість мов гадюка під серцем. Все ставало на очах. Покійний тато кожної ночі... Не помагала ні горівка ні нічо. Де я був! Всюда те само! Діти мої, діти!.. І по що я зайшов до вас, на новий гріх! Ах, болить серце, так мені тяжко...

Павло: Молися Богу, у Його прощення і забуття. (До дітей). Ходіть, діти, се тато ваш, ходіть,

Олена: Ходіть, привітайте, ви молилися все за нього.

Івась: Я не хочу, я боюся...

Дмитро: Рідні діти бояться мене! Та, як не боятись. Я піяк... проклятий... я злодій...

Олена: Дмитре! Дмитре!

Галля: Чоловіче, не говори того. Нехай не чують діти. Вони не знають того! Вони вчилися все шанувати память свого батька...

Дмитро: Серце рветься... якось мені так тажко. Дивіться. (Витягає з за пазухи платок з грішми). Я обікрав нині ще свої діти, обікрав їх кєрваву працю. О, як мені тяжко... Мамо! жінко!

Олена: Ми все тобі простили. Будь тільки добрим і чесним, а відживеш серед нас. Бог дасть щастя й забуття про це, що колись було.

Дмитро: Ні, Бог не простить. За батька, за матір, за жінку, за діти, за стільки людської кривди... Ох, як палить мене щось під серцем...

Галля: Дмитре, молися Богу! У Бога все можливе!

Дмитро (паде на коліна): О, Боже, прости мені грішному. Я гірше Юди, прости мені. (Клониться і паде на землю, його підносять, саджають на лаві). Пече мене, в очах темно... Мамо... Галю, діти, де ви? О, знова тато перед очима. Та якісь раді, як тоді, коли то... Галю... тямиш... нас вінчали... Душно мені... діти... не проклиняйте... ой...

Павло: Вмірає... Діти клякайте до ніг батька, (Мартин з плачем клякає. Касуня також. Івася Степан тримає за руку).

Олена (з плачем): Боже мій, Боже!

Галля (підтримує голову Дмитра): Дмитре, се діти твої!

Дмитро: Дай вам Боже всего добра. Простіть мені! Господи... темно... мамо.. Галю.. Я хочу жити при вас... каюся... діти... жінко, не пести їх... бо бідна... на світі (тихо) пе-

щена дитина... Боже, темно.. мені... прости... каюся... мамо... ах... (Вмірає).

(Павза. Всі клякають, Галя примикає йому очи).

О л е н а (тихо): Сину мій... я винна... я... Бідна на світі... пещена дитина!... (Клонить голову на його коліна... Заслона поволи спадає.)

КІНЕЦЬ.

Видавництво „Русалка“ поручає слідуючі

Новини на рік 1928.

Календарі на 1928 рік:

1. Господарський, ілюстрований,	ціна	зл.	3.
2. Народній „Наука“ — ілюстров.	„	„	2.50
3. Веселий, сатирично-гумористичний	„	„	2.—
4. Кешонковий	„	„	0.20

Відпродавцям значний опуст!

Листівки (почт. картки).

1. Привіт на Різдво, чудово гарні, кольорові —
2. Гердани і вишивки.
3. Українські види і типи.
4. Мистецькі листівки і портрети (Шевченко, Франко).
5. Українські пісні в малюнках (А. Ждахи).
6. Український театр (кольорові і матові).
7. Привіт на Великдень (Христос Воскрес!)
8. Серії: Памятка зі Львова, Памятка з Гребенова, Зелем'янки, Тарас Бульба, Волинь і т. и.

Ціни карток від 6—12 зл. сотня (залежно від сортименту).

Монограми до хрест. робіт, в двох кольорах. Альбум з усіма можливими вязаннями букв — (потрібні до значення ручників, хусток і т. д.) ціна 6 золотих. Окремо оден монограм 10 сотиків.

Театральні пєси:

- 1) „Горобчик“, комедія на 1 дію — 0.60
- 2) „До сходу сонця“, традікомедія на 1 дію (життя лемківських селян) 0.60 — 3) „Захотіла пана“, комедія — 1 зл. — 4) „Жених з міста“, комедія 0.80. 5) „Перешкода“, оперетка, 3 дії, (новина!) 1 зл. 20 сот. 6) „Пещена дитина“, драма 4 дії — 1 зл. 20 сот.

Висилка за попередним надісланням належитости.

А ДРЕСА В - В А: Гр. Гануляк, Львів, Куркова 10.

Заступство на Канаду: National Book Store, 633 Simpson Str.
Fort William, Ont.

Головний склад на Америку: В. М. Broda, 112 E. 7 th, Str.
New York, N. V.

Список — театральних видань „Русалки”.

„Театральна Бібліотека“

випустила досі слідуючі пєси, які можна набути
в Редакції „РУСАЛКА”, Львів, Куркова 10.

- 1) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда“, шутка на 3. г.
1 дію, другий наклад 0:60 „
- 2) Д. К.: „Не повелося“, фарса на 1 дію зі співами
і танцями (вичерпане) —
- 3) Ле-ле: „Перший голова Рєвкому“, фарса на 1 дію
зі співами. (вичерпане) —
- 4) Ле-ле: „Після равту“, фарса на 1 дію зі співами. (вичерп.) —
- 5) О. Бабій: „Воєнна любов“, жарт на 1 дію зі співами 0:60 „
- 6) І. Сургучев: „Осінні скрипки“, драма на 5 дій, пере-
клад І. Стадника 1:20 „
- 7) Микола Айдарів; І. „Фіцлі - Пуцлі“, жарт сценічн.
на 1 дію; П. Побрехенька про 3 ловців . 0:40 „
- 8) А. гр. Фредро: „Які хорі, — такі доктори“, ко-
медія на 1 дію в перекладі І. Стадника 1:00 „
- 9) Леонід Андрєв: „Життя Людини“ („Жизнь Человѣ-
ка“), драма, в перекладі Федора Дудка . 1:50 „
- 10) І. Стадник: „Він не заздрісний“, жарт на 1 дію. 00:80
- 11) А. П. Чехов: „Медвідь“, шутка на 1 дію . 50 „
- 12) М. Старицький-М. Степняк: „Ніч під Івана Купала“,
1 дія 0:40 „
- 13) Ф. Гриневич: „Сатирично-гумористичні мо-
нольоги для сцени, ч. І. . 0:60 „
- 14) В. В. Білібін: „Дракон“, жарт на 1 дію . 0:40 „
- 15) М. Степняк: „У Різдвяну Ніч“ сцен. карт. . 0:60 „
- 16) Ф. Дудко: „Гріх“, драм. карт. 1 дія . 0:30 „
- 17) В. Самійленко: „У Гайхан Бея“, 2 дії . 1:00 „
- 18) „Сатана в бочці“, комедія зі співами, 1 дія . 0:50 „
- 19) В. В. Білібін: „Танцюрист“, комедія, 1 дія . 0:45 „
- 20) Фр. Аляхнович: „Пташка щастя“, 3 дії . 0:80 „
- 21) Нікорович: „Ніч новоженців“, 1 дія . 0:30 „
- 22) О. Мірбо: „Злодій“, 1 дія . 0:40 „
- 23) А. П. Чехов: „На битому шляху“, драма, 1 дія . 0:45 „
- 24) М. Майно: „Гордість“, сценічна карт. 1 дія . 0:30 „
- 25) У. Балєвичєва: „Не всі дома“, комедія 1 д. . 0:45 „
- 26) Сатирично-гум. Монольоги, часть ІІ. . 0:60 „
- 27) Тріст. Бернар: „Одинокий вломник на селі“,
комедія на 1 дію . 0:30 „
- 28) Чебишева-Садовський: „Ялинка“, різдвяна пєса на 1 дію 0:30 „
- 29) Йос. Баффіко: „Дві поради“, комедія, 1 дія. . 0:60 „
- 30) Лев Лотоцький: „Людські язика“, комедія . 0:60 „
- 31) „Жонатий Мефістофель“, фарс на 3 дії . 1:50 „
- 32) Я. Гордін: „Сирітка Хася“, драма, 4 дії. . 1:50 „
- 33) К. Поліщук: „Тривожні душі“ пєса на 3 дії . 1:50 „
- 34) В. Білібін: „І ї недуга“, комедія 1 дія . 0:60 „
- 35) Трістан Бернар: „Примхи долі“ комедія на 1 дію . 0:60 „
- 36) Л. Андрєв: „Дні нашого життя“ пєса на 4 дії
в перекладі О. Бабія . 1:60 „
- 37) П. Карпенко: „Заручини по смерти“, комедія на
2 дії . 1:20 „
- 38) М. Старицький: „Як ковбаса та чарка“, комедія
на 1 д. . 00 „

	зл. гр.
39) В. Мартиневич: „По коляді“, жарт на 1 дію	0.30 „
40) Гр. Марусин: „Пан писар“, ком. на 3 дії	0.80 „
41) С. Калинець: „Сватання в нецках“, жарт на 1 дію	0.50 „
42) С. Калинець: „Знах орка Солоха“, сп. к., 1 дія	0.40 „
43) Вол. Мартиневич: „Перелесник“ драма 5 д	1.50 „
44) Д. Гункевич: „Жертви темноти“, драма з життя канадійських переселенців	1.50 „
45) В. Мартиневич: „Весілля з поправками“, жарт	0.60 „
46) Клим Поліщук: „Гад звіринецький“, драмат. картина в 4 відсл.	0.40 „
47) Степан Качмар: „Пригоди вчать згоди“ комедія	1.50 „
48) М. Омелянець: „Лихо з жінкою, лихо без жінки“ комедія на 1 дію	0.40 „
49) Д. Гункевич: „Клюб Суффражисток“, комедія з амер життя, 5 дій.	1.50 „
50) В. Полянський: „Дядько Тарас“, сп. карт. 1 дія (вечерпане)	1.60 „
51) (I—1926) І. Луцик: „Три герби“, комедія на 3 дії	1.60 „
52) (II—1926) О. Бабій: „Родинна тайна“, драма на 3 дії	0.60 „
53) (III—1926) В. Казанівський: „Чорт не жінка“, жарт	1.— „
54) (IV—1926) І. Зубенко: „Горе бабіям“, оперета на 3 дії	1.20 „
55) (V—1926) Л. Лотоцький: „Закукурічені тітки“ комедія на 3 дії	3.00 „
56) (VI—1926) І. Я. Луцик: „Віфлємська ніч“, сценічна ораторія з партитурою	0.60 „
57) (VII—1926) Казанівський: „Адамові сльози“ жарт на 1 дію	0.60 „
58) (VIII—1926) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда	0.50 „
59) (IX—1926) * * *: „Сатана в бочці“	1.20 „
60) (X—1926) І. Луцик: „Бабський бунт, нар оперета	1.0 „
61) (XI—1926) Гр. Марусин: „Хлопський Син“ комедія	1.0 „
62) (XII—1926) Дм. Гункевич: „Кроваві перли“ роб. драма 1+0	0.60 „
63) (I—1927) І. Мисик: „Розшматоване серце“ фарс-сат.	0.60 „
64) (II—1927) К. Баранцевич: „Горобчик“ жарт на 1 дію	0.40 „
65) (III—1927) І. Мисик: „Остання лекція“ сцен. корт.	1.20 „
66) (IV—1927) * * *: „Гаївки“, сцен. кортина, на 1 дію	1.— „
67) (V—1927) Чайківський; „Захотіла пана комедія	0.60 „
68) (VI—1927) Нові монольоги і деклямації.	0.60 „
69) (VII—1927) Др. Марусин: „До сходу сонця“ комедія	1.20 „
70) (VIII—1927) І. Я. Луцик: „Нерешкода“, 3 дії.	1.20 „
71) (IX—1927) І. Я. Луцик: „Пещена дитина“, 4 дії.	1.20 „
Окрім вище згаданих видань „Театр. Бібліотеки“ можна набути в нашій редакції слідуєчі пєси:	
1) І. Наумович: „Знімчений Юрко“, комедія	0.80 „
2) І. Трембицький: „Іцко сват“, комедія	0.60 „
3) Н. Болкот: „Маркеранти“, шутка 1 дія	0.60 „
4) Тогож автора: „Пропа в бефердерунок“	1.60 „
5) А. Чехов: „Ювілей“, комедія	1.60 „
6) А. Франс: „Чоловік, що одружився з німою“, комедія на 2 дії.	1.60 „
7) Л. Андрєв: „Прегарні Сабинянки“ комедія сатира	1.60 „
8) Данієль Ріш: „Відвідини“, комедія, 1 дія	1.20 „
9) М. Мартиневич: „Міщане“	2.— „
В. Губатий: „Воскрєсення“, 4 дії	2.— „
* * * „Гріхи молодости“, 3 дії	1.20 „
10) А. Коцебує: „Заколот“, комедія 5 дій	0.40 „
11) Чебишева-Садовський: „Самотній у лісі“ 1 дія	0.40 „
12) Галина Орліана: „Князівна жаба“, діточа пєска	0.40 „
13) Тоїж авторки: „Христова ялинка“, 3 дії	0.80 „
14) М. Васьків: „Жених з міста“, жарт на 1 дію	0.60 „
15) Недолєв: „Мавєкин“, комедія	0.60 „